

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ**

«Давня українська література»

(для студентів спеціальності 014.01 «Середня освіта (українська мова та література)» денної та заочної форм навчання)

(Електронне видання)

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри української
філології та журналістики
Протокол № 3 від 06 жовтня 2021р.

Сєверодонецьк 2021

УДК 821.161.2 (076)

Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни «Давня українська література» (для студентів спеціальності 014.01 «Середня освіта (українська мова та література)» денної та заочної форм навчання) / Уклад.: Г.П. Бондаренко – Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. – 17 с.

Методичні рекомендації покликані сприяти засвоєнню здобувачами вищої освіти спеціальності 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)» ознайомити студентів із періодом зародження та початкових етапів розвитку українського письменства, охарактеризувати особливості давньої літератури, показати наступність традицій, розвитку навичок самостійно аналізувати давньоукраїнські літературні тексти, засвоївши специфіку медієвістичних творів.

Розраховані на здобувачів вищої освіти спеціальності 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»

Укладачі:

Бондаренко Г.П., к.пед.н., доц.

Рецензент:

Шабінський М.Є. к. пед.н., доц., доц.

Затверджено на засіданні методичної комісії факультету гуманітарних наук,
педагогіки та психології

Протокол № 1 від 23 вересня 2021 р.

Голова комісії

О.О. Бровендер

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Вимоги до оформлення навчального реферату за результатами СРС з давньої української літератури	6
ТЕМА СРС №1: Паломницька проза доби середньовіччя.....	10
ТЕМА СРС № 2. Віршована література епохи Бароко.....	10
ТЕМА СРС № 3: Віршування II половини XVII століття.....	11
ТЕМА СРС № 4: Літературна творчість І. Величковського.....	11
ТЕМА СРС № 5: Поетична творчість Климентія Зіновієва.....	12
ТЕМА СРС № 6: Проповідницька і публіцистична проза 2 пол. XVII ст.....	13
ТЕМА СРС № 7: Інтермедія, вертеп. Драма та творчість "Мандрівних дяків".....	13
ТЕМА СРС № 8: Поетика драми «Милість Божа».....	14
ТЕМА СРС № 9: Сатира XVIII століття.....	15
Література до курсу.....	16

ВСТУП

Основною метою самостійної роботи здобувачів вищої освіти (СРС) є забезпечення ефективності опрацювання рекомендованої літератури на основі раціональної організації її вивчення.

Основні завдання СРС:

- формування навичок СРС здобувачів вищої освіти;
- розвиток творчого ставлення до навчання;
- удосконалення навичок самостійного опрацювання літературних джерел;
- стимулювання пізнавальної активності здобувачів вищої освіти.

СРС охоплює вивчення як теоретичних питань (що не ввійшли до лекційного курсу та практичних занять), так і набуття навичок самостійного прочитання й аналізу конкретного тексту. Під час СРС поглиблюється сприйняття теоретичних понять, літературних фактів, виробляються навички узагальнення, а також виявляються наукові інтереси студентів.

Звітування про результати з СРС здійснюється через оцінювання реферату (на одну з тем за вибором студента, обсяг 20-25 сторінок), який здобувач вищої освіти має підготувати й здати на перевірку до проведення екзамену. Бал за СРС враховується при виведення підсумкового балу за екзамен з дисципліни «Давня українська література».

Мета СРС з курсу «Давня українська література» – знайомити студентів із періодом зародження та початкових етапів розвитку українського письменства, охарактеризувати особливості давньої літератури, показати наступність традицій.

Завдання СРС з курсу «Давня українська література»:

- навчити студентів аналізувати давньоукраїнські літературні тексти, засвоївши специфіку медієвістичних творів;
- домогтися самостійного опрацювання студентами текстів давньоукраїнських творів за оригіналом;

- залучати студентів до активного наукового пошуку, до участі в наукових студентських конференціях.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕФЕРАТУ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СРС З ДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Реферат (нім. *referat*, від. лат. *refero* – доповідаю) – стислий виклад (перед аудиторією або в письмовій формі) наукової праці, вчення, змісту джерела із зазначенням характеру, методики, результатів дослідження та збереженням його мовностилістичних особливостей.

Рефератом в освітянській сфері називають і доповідь на будь-яку тему, що складається з огляду різноманітних джерел.

Реферат як поширений і самостійний жанр наукової літератури, окрім загальних закономірностей наукового стилю, має особливості, характерні саме для нього, що обумовлено функцією реферату та його інформативним призначенням. Так, на відміну від жанру наукової статті, в рефераті немає характерної для наукової статті ґрунтовності викладу, розгорнутих доповнень, міркувань, порівнянь, обговорення результатів, оцінок тощо, оскільки все це – дієвий засіб переконання читача, а **призначення реферату** – передати інформацію, повідомити.

Сутність реферату – це стислий виклад (за умови достатності інформативної повноти) основного змісту джерела (джерел), повідомлення нової проблемної інформації, що міститься в ньому, або доповідь за певною темою, підготовлена в результаті самостійного опрацювання кількох джерел.

Реферат відповідає на запитання **що саме нове й суттєве** є в першоджерелі, і викладає його основний зміст, нову проблемну інформацію. Отже, в рефераті обов'язково **акцентується увага на новій інформації**, яка є в першоджерелі.

Студентам усіх напрямів вищої освіти навички реферування допомагають опрацьовувати на якісному рівні та в зазначених обсягах науково-навчальну, науково-популярну, суто наукову літературу за спеціальністю. Реферативне читання наукових джерел за фахом є обов'язковим при підготовці, наприклад, дипломних, курсових, конкурсних та інших науково-дослідних робіт у навчальному закладі. Воно передбачає

сформованість певного комплексу взаємопов'язаних умінь і навичок, зокрема з оглядового, пошукового й суцільного видів читання; смислового аналізу тексту та його фрагментів з метою вилучення основної інформації.

У рефератах будь-якого виду не допускаються як суб'єктивні погляди референта на висвітлюване питання, так і оцінка реферованого наукового джерела.

Щоб навчитись адекватно викладати зміст основних положень наукового джерела (джерел) необхідно бути озброєним не лише глибокими знаннями з певної галузі, але й уміти якісно та у визначений час реферувати джерела за алгоритмічним приписом і в повній відповідності до вимог об'єктивності, інформативної повноти, логічності, єдності за стилем, чинних мовних норм та достатності за обсягом.

Реферат має такі **реквізити**:

1. Назва міністерства, якому підпорядковується установа.
2. Назва закладу, в якому навчається автор.
3. Назва кафедри, на якій виконано роботу.
4. Заголовок (тема реферату).
5. Прізвище, ім'я, по батькові, посада, науковий ступінь виконавця та керівника роботи.
6. Місце і рік написання.
7. Текст, який складається зі вступу, основної частини, висновків.
8. Список використаної літератури.

Реквізити 1 – 6 зазначають на титульній сторінці. (Див. зразок).

Структура навчального реферату

1. Титульна сторінка.
2. Зміст – перелік основних пунктів реферату з вказівкою сторінки, на якій починається кожен пункт.
3. Вступ – формулюється сутність досліджуваної проблеми, обґрунтовується вибір теми, визначається її значимість та актуальність,

зазначаються мета й завдання реферату, дається характеристика літератури з теми.

4. Основна частина – подаються розділи, зазначені в змісті реферату, кожний з яких доказово розкриває окремий аспект досліджуваної проблеми і є логічним продовженням попереднього.

5. Висновки – дається узагальнений підсумок з теми реферату, зазначаються пропозиції.

6. Список використаної літератури – зазначаються (відповідно до вимог укладання бібліографії) джерела, використані в процесі підготовки реферату.

Зразок титульної сторінки реферату

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
кафедра української філології та журналістики
Реферат на тему: „Бароко в українській літературі”
Виконав: студент групи СОУМ-20д Нечай Микола Петрович Перевірив: к.пед.н., доц. Пашко В.І.
Сєвєродонецьк, 2021

Критерії оцінювання реферату

1. Відповідність змісту реферату темі.
2. Глибина опрацювання матеріалу.
3. Правильність та повнота використання джерел.
4. Відповідність оформлення реферату стандартам.

Як писати реферат (ПАМ'ЯТКА!!!)

1. Доберіть літературу, що відповідає темі вашого реферату.
2. Опрацюйте оглядовим читанням відібрані наукові джерела й визначте поміж них базове за змістом, тобто те, в якому тему розкрито найглибше й найповніше.
3. Складіть логізований план базового джерела.
4. Прочитайте всі джерела по черзі і знайдіть у кожному нову (по відношенню до базового джерела) інформацію, що відповідає темі реферату.
5. Деталізуйте план базового джерела пунктами й підпунктами – і ви одержите загальний план реферату.
6. Систематизуйте відібраний матеріал відповідно до загального плану реферату.
7. Порівняйте наукові позиції авторів (спільне, подібне, відмінне).
8. Скористайтесь різними видами мовних трансформацій (перефразування, узагальнення, абстрагування тощо) та лексичними засобами організації зв'язного тексту й підготуйте письмовий реферат.
9. Здійсніть самоконтроль написаного реферату на всіх рівнях: смислового (чи всю нову та основну інформацію джерел висвітлено), структурно-логічному (чи немає повторів, непослідовності) та мовному/мовленнєвому (чи немає помилок).
10. Здійсніть (у разі потреби) редагування тексту реферату.

ТЕМА СРС №1: Паломницька проза доби середньовіччя

Теми рефератів:

1. Паломництво (пілігримство) як явище збагачення середньовічної культури, його просвітницькі засади.
2. Причини виникнення й особливості розвитку паломницької літератури в Київській Русі.
3. „Хоженіє” ігумена Даниїла - зразок паломницької прози. Умови подорожі героя, їх відображення у творі.
4. Маршрут ігумена Даниїла на сучасній карті світу.

Рекомендована література:

1. Білоус П. Українська паломницька проза: Історія жанру. Київ, 1998. С 3-31.
2. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (деякі аспекти дослідження). *Слово і Час*. 2001. № 4. С 39-43.
3. Целік Т. «Житіє і ходіння ігумена Данила з Руської землі» як історико-філософське джерел. *Філософська думка*. 2002. № 6. С 44-68.

ТЕМА СРС № 2. Віршована література епохи Бароко

Теми рефератів:

1. Особливості розвитку поезії Бароко: жанрова специфіка, тематичне спрямування.
2. Основа виникнення релігійної, філософської і метафізичної поезії.
3. Риси барокового стилю в поезії Лазаря Барановича.
4. Творчість К. Транквіліона-Ставровецького у контексті розвитку раннього Бароко. Синтетичний характер збірки «Перло многоцінне». Метафізичні образи у збірці.

Рекомендована література:

1. Коптілов В. Від Тібру до Дніпра: Шляхами поезії українського Бароко. *Сучасність*. 1997. №3. С. 89-95; №4. С. 93-103.

2. Крекотень В.І. Головні аспекти вивчення української барокової поезії. *Вісник Київського університету*. Київ : Либідь, 1991. Вип. 2. С. 71-76.
3. Макаров А. Великий оборонець миру, справедливості та єдності архієпископ Лазар Баранович. *Хроніка-2000*. 1999. №31-32. С. 57-71.
4. Макаров А. Світло українського бароко. Київ : Мистецтво, 1994. 210 с.

ТЕМА СРС № 3: Віршування II половини XVII століття

Теми рефератів:

1. Причини появи українського віршування, його зв'язок з шкільною освітою.
2. Збірка Л.Барановича "Аполлонова люття".
3. "Етикетна поезія" (панегірик і геральдика)

Рекомендована література:

1. Бетко І. «Nadgrobki» Лазаря Барановича – пам'ятка літератури барокко. *Слово і час*. 2003. №12. С. 10-17.
2. Возняк М. Історія української літератури: у 2 кн. Львів: Світ, 1992-1994. 693с.
3. Крекотень В. Українська книжка поезія кінця XVI –поч. XVII ст. Київ, 1978. С. 5-24.
4. Мишанич О. Давня українська любовна поезія // Пісні Купідона. Київ, 1984. С. 5-16.
5. Ярмоленко В. Два століття Київської поезії. Київ, 1984. С. 5-20

ТЕМА СРС № 4: Літературна творчість І. Величковського

Теми рефератів:

1. І. Величковський як майстер епіграми та її літературні джерела.
2. "Куштевні" або фігурні вірші Величковського.
3. Місце І. Величковського в історії розвитку української поезії.
4. Теорія поетичних жанрів І. Величковського.

5. Величковський як майстер барокової епіграми. Збірка «Зегар цілий и полузегарик». Фігурні вірші. Образи Ісуса Христа та Богоматері. Збірка І.Величковського «Млеко».

6. Поняття про курйозні вірші та їх розвиток в українській літературі.

Рекомендована література:

1. Борисенко К. Тема часу в збірці Івана Величковського «Зегар цілий з полузегариком». *Наукові записки Харківського державного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін. Харків, 2000. С. 218-230.

2. Колосова В., Кречотень В. До питання про життя і творчість І. Величковського // Величковський І. Твори. Київ, 1972. С.16-36.

3. Кречотень В. Українська поезія середини XVII ст. в системі східноєвропейської літератури бароко // *Українське бароко*. С.54-64.

4. Сулима М. Українське віршування кінця XVI – початку XVII ст. – Київ, Наукова думка, 1985.

ТЕМА СРС № 5: Поетична творчість Климентія Зіновієва

Теми рефератів:

1. Поезія "ремесел" К. Зіновієва.

2. Історія відкриття і публікації поетичної збірки К.Зіновієва.

3. Загальна характеристика тематики й спрямування поетичної збірки К. Зіновієва, її художня специфіка.

4. Літературна та історико-побутова цінність віршів Климентія Зіновієва.

5. Життєвий шлях К. Зіновієва і реалістичні ознаки його поезії.

6. Поетичний маніфест К. Зіновієва і його втілення у власній творчості.

Рекомендована література:

1. Кречотень В. Українська поезія середини XVII ст. в системі східноєвропейської літератури бароко // *Українське бароко*. С.54-64.

2. Сулима М. Українське віршування кінця XVI – початку XVII ст. – Київ, Наукова думка, 1985.

ТЕМА СРС № 6: Проповідницька і публіцистична проза 2 пол. XVII ст.

Теми рефератів:

1. “Казання” Лазаря Барановича в книгах “Меч духовний” і “Труби”.
 2. “Ключ розуменія” Іоникія Галятовського.
 3. “Огородок” Антонія Радавиловського.
 3. “Мир з Богом чоловіку “Інокентія Гізеля.
 4. Погляди письменників на політичний лад і соціальний стан в Україні.
- Стильові особливості проповідницької і публіцистичної літератури другої половини XVII століття.
5. Причини появи проповідницько-публіцистичної прози і її специфіка.
 6. Типологічні особливості проповідницько-публіцистичної прози 2 пол. XVII ст.

Рекомендована література:

1. Возняк М. Історія української літератури: у 2 кн. Львів: Світ, 1992-1994. 693с.

ТЕМА СРС № 7: Інтермедія, вертеп. Драма та творчість "Мандрівних дяків".

Теми рефератів:

1. Значення інтермедій в розвитку української драми.
2. Синкретичний характер вертепної драми.
3. Композиція вертепної драми.
4. Стильові ознаки вертепної драми.
5. Причини появи творчості "мандрівних дяків" та тематика їх творчості.

6. Інтермедії до драм М. Довгалецького (“Коміческое действие”, “Властотворний образ”). Їх основні мотиви та характерні персонажі

7. Інтермедії до драм М. Довгалецького (“Коміческое действие”, “Властотворний образ”). Їх основні мотиви та характерні персонажі.

Рекомендована література:

1. Гудзій М. Українські інтермедії XVII – XVIII століть. Київ, 1960. – С.5-30.

2. Єфименко П. Зразки викривальної літератури в Малоросії // Матеріали. Т. 1. С. 540-543.

3. Возняк М. Історія української літератури: у 2 кн. Львів: Світ, 1992-1994. 693с.

4. Перетц В. Ляльковий театр на Русі. Історичний нарис // Матеріали. Т. 1. С. 508-518.

ТЕМА СРС № 8: Поетика драми «Милість Божа»

Теми рефератів:

1. Історія написання драми, питання авторства.

2. Тема твору, його співзвучність з драмою Ф. Прокоповича «Владимир».

3. Ідейний зміст твору, його патріотичний пафос.

4. Образ Б. Хмельницького, засоби його творення.

5. Драматургічні особливості п'єси, її мова, композиція, зв'язок з народною творчістю.

Рекомендована література:

1. Мороз З. Відображення дійсності в давній українській драматургії. Інтермедії. *Вітчизна*. 2004. №11-12.

2. Наєнко М. Драматургія українського бароко: погляд з відстані. *Актуальні проблеми слов'янської філології*: міжвуз. зб. наук. статей / відп. ред.

В.О.Соболь та ін. Київ : Знання України, 2005. Вип. X : Лінгвістика і літературознавство С. 211-219.

3. Працьовитий В. Образ Богдана Хмельницького у шкільній драмі «Милость Божія». *Працьовитий В. Українська історична драма*. Львів : Ліґа-Прес, 2002. С 7-21.

4. Сулима М. Українська драматургія XVII-XVIII ст. Київ : ПЦ «Фоліант»; ВД «Стилос», 2005. 368 с.

ТЕМА СРС № 9: Сатира XVIII століття

Теми рефератів:

1. Соціально-політичні обставини формування жанру.
2. Тематичне спрямування соціально-політичної сатири та її герої.
3. Герої викривально-побутової сатири.
4. Літературна концепція І. Некрашевича.
5. Діалоги І. Некрашевича з селянського побуту.
6. Використання І. Некрашевичем фольклору та народної мови в своїх творах.
7. Віршовані листи Некрашевича.
8. “Супліка” або “Замисел на попа” (до історії написання і авторства твору).
9. Зміст і побудова твору, соціальна загостреність та особливості стилю.

Рекомендована література:

1. Давній український гумор і сатира \ Упорядник Л. Махновець. Київ, 1959
2. Шолом Ф. Соціально-політична сатира. Матеріали. Т.1. С.543-573

ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Базова:

1. Білоус В.П., Білоус П.В. Українська література XI—XVIII ст.: навч. Посібн. Для самостійної роботи студента. Київ: Видавничий центр «Академія», 2010. 358 с.
2. Бондаренко Г.П., Максименко О.В., Пустовіт В.Ю. Практикум з історії української літератури (від доби монументалізму до романтизму): навч. посібн. Київ: Талком, 2016. 142 с.
3. Давня українська література (X—XVIII століття): Практикум: Навчальний посібник / С.А. Демченко, Ю.М. Сафонов. Київ: Знання, 2013. 231 с.
4. Савченко І. Давня українська література: навч. посібник. Київ: ННУ, 2006. 180с.
5. Шелест Г.Ю. Історія української літератури (Давня література): для студентів денної та заочної форм навчання напрямку 6.020303 «Філологія»: навчальний посібник / Уклад. Г. Ю. Шелест. Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ». 104 с.

Допоміжна:

1. Давня українська література. Велесова книга. Галицько-Волинський літопис. Повість минулих літ. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 452 с.
2. Давня українська література: тексти. URL: <http://izbornyk.org.ua/links/inoldlit.htm>
3. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV-XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI—XVIII століття) / упоряд. В. Шевчук. Київ: видавництво «Аконіт», 2006. 798 с.
4. Хрестоматія давньої української літератури (до кінця XVIIIст.) / упоряд. О. І. Білецький. URL: <http://litopys.org.ua/biletso/bilo.htm>

Навчальне видання

Методичні рекомендації
до самостійної роботи з дисципліни
«Давня українська література»
для студентів спеціальності
014.01 «Середня освіта (українська мова та література)» денної та заочної
форм навчання
(електронне видання)

У к л а д а ч і:

Г.П. Бондаренко
Редактор Г.П. Бондаренко

Підписано до друку _____.

Формат 60x84¹/₁₆. Папір типограф. Гарнітура Times.

Друк офсетний. Умов. друк. арк. №. _____. Обл.- вид. арк. _____.

Тираж _____екз. Вид. № _____. Замов. № _____. Ціна договірна.

Видавництво
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Адреса видавництва: 93400, м. Сєвєродонецьк, Луганська обл.,
пр. Центральний, 59-а, головний корпус.

Телефон: 8(06452) 4-03-42

E – mail vidavnictvoSNU.ua@gmail.com